

KILLING COLOURS by Hans De Wolf

Een vraag waarmee elke generatie opnieuw wordt geconfronteerd is deze: is het werkelijk zo dat de verlichting voor eens en altijd haar licht heeft laten schijnen over de ware natuur van de kleuren? Voor velen onder ons is het een onomkeerbaar feit dat het prisma-experiment van Newton de werkelijke kwaliteiten van de kleuren aan het licht heeft gebracht en tegen de feitelijke kracht van een dergelijk empirisch experiment lijkt dan ook geen enkele andere overweging nog van enig gewicht te zijn. Newton lijkt de wereld te hebben behoed voor vergissingen en verkeerde interpretaties, meer nog, sinds Newton lijkt de idee dat alles wat ons omringt in overeenstemming kan worden gebracht met het beginsel van de “waarheid” maakbaar geworden, en dat geldt dus ook voor de kleuren. In de geschiedenis van de wetenschap wordt dit moment vaak voorgesteld als een triomf van het menselijke verstand, in werkelijkheid betekent Newton op dat vlak echter niet veel meer dan het beginpunt van een definitieve tweespalt die ons sindsdien verdeelt. “Ons” dat zijn aan de ene kant al diegenen die zich aansluiten bij een empirische traditie die aan de kleuren waarden toekent die gelijk staan aan feiten en kunnen uitgedrukt worden in codes. Daartegenover bevinden zich diegenen voor wie kleuren als feiten betekenisloos zijn omdat kleuren nooit als nummers ageren, op dragers verschijnen waarmee ze interageren, zeer waardevolle psychologische dimensies bezitten die verbindingen kunnen aangaan met de metafysische natuur der dingen en bovendien eerst dan de bijzondere eigenschappen die ze bezitten beginnen prijs te geven wanneer ze in vrijblijvende experimenten worden geagiteerd. Sinds Newton verdeelt zich de wereld bijgevolg tussen hen die met kleuren de meest heldere wetenschappelijke kwaliteiten verbinden en zij die de kleuren interpreteren als een laatste bastion van de diepste menselijke intenties dat zich tegen het empirisme opwerpen kan. Geen wonder dus dat - nadat Adorno en Horkheimer het project van de verlichting hadden ontmaskerd als een genadeloze “entzauberung” van de realiteit met vernietigende gevolgen voor de mens – de ultieme reactie van de kunst zou leiden tot de absolute kleur in de meest overweldigende abstracties. Geen wonder dat een kunstenaar als Marc Rothko deze kleuren zou verbinden met de herinnering aan de diepste menselijke primitiviteit en dat zijn kleurvlakken steeds zonder duidelijke grenzen komen omdat ze principieel in wording zijn en zich eerst vervolledigen in het gemoed van de toeschouwer. De belangrijkste les die daaruit kan worden getrokken werd al in de tweede helft van de 19de eeuw verwoord door de Duitse kunsthistoricus Konrad Fiedler. Fiedler situeert creatieve processen binnen de complexe psychologische structuur van de geest van de kunstenaar. Tijdens de creatie van het kunstwerk ontstaat daar – in het zogenaamde innerlijke atelier - geen mimesis van de natuur, maar wel de *productie* van iets wat voordien nog niet bestond. In het gerealiseerde kunstwerk voltrekt zich bijgevolg iets wat volkomen *nieuw* is en dat geldt in het bijzonder voor de kleuren die zich daarbij kunnen laden met waardevolle nooit eerder begrepen nuances. De productie van het kunstwerk betekent dus tegelijk het in het leven roepen van nieuwe contexten en beeldconcepten en de kleuren dienen zich daarbij aan als bijzonder geëigend experimenteermateriaal, tegelijk bindstof en erts.

Fiedler suggereert hierbij dus dat binnen creatieve processen in de schilderkunst de code die de wetenschap aan een kleur heeft toegevoegd onmiddellijk buiten werking wordt gesteld omdat deze doorheen het productieproces van het beeld betekenisloos geworden is. In de woorden van Karl Krauss: *Kunst ist was Welt wird, nicht was Welt ist*. Een statische en een dynamische interpretatie van de wereld raken hierdoor dus in conflict met elkaar, een conflict dat zich met elke generatie herhaalt en daarvan vormen de reeksen van *Conflict Paintings* van Boy & Erik Stappaerts de meest recente illustratie.

Wat onmiddellijk opvalt bij het ondergaan van deze gewelddadige kleurvelden is het feit dat de kunstenaar hier elke illusie van de maakbaarheid een harmonische kleurenwereld a priori buiten beschouwing laat. De vlakken zijn vlijmscherp en van een glanzende hardheid die elk compromis buiten werking stelt. In niet eerder geziene confrontaties met elkaar worden de kleuren ontdaan van elke mogelijkheid om zelfrepresentatief te zijn en tegelijk halen ze hun kracht uit de onomkeerbaarheid van de situaties waarin ze door de kunstenaar worden gebracht. Deze composities die allen volgens hetzelfde principe van het horizont model zijn opgebouwd (ons traditionele kijkbeeld) kunnen tegelijk als dominant in hun geheel en dominerend ten aanzien van de afzonderlijke kleuren worden ervaren. Dit is wat er gebeurt wanneer een kunstenaar zich de vrijheid neemt de orde van de kleurenschaal overhoop of onderuit te halen. Alle parameters reageren mee. Een geheel nieuw perspectief ontstaat in een klimaat van grote onzekerheid. Alles wordt plots weer mogelijk.